

ZAKLADI SREDI MESTA

KRAJINSKI PARK TIVOLI, ROŽNIK IN ŠIŠENSKI HRIB

// Mateja Nose Marolt; JP VOKA SNAGA, Služba Krajinski park Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib

Območje se je v preteklosti v zavest Ljubljancev zasidralo kot nepozidani mestni prostor za sprostitve in rekreacijo in tako ostaja tudi danes.

foto: **Artinfo.si**

Večji od newyorškega Central Parka in londonskega Hyde Parka se na severozahodnem delu Ljubljane razprostira Krajinski park Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib. Obsega mestni park Tivoli ter gozdni prostor Rožnika, Šišenskega hriba in Koseškega boršta s skupno površino 459 ha.

Območje je bilo kot naravna znamenitost zavarovano že leta 1984 v želji po ohranjanju naravne dediščine in krajinske identitete sredi mestnega okolja. Leta 2015 je Mestna občina Ljubljana pripravila nov odlok, v katerega je zapisala, da naj se na območju ohranjajo številne naravne vrednote, velika biotska raznovrstnost in krajinska pestrost. Od leta 2018 znotraj JP VOKA SNAGA deluje Služba Krajinski park Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib, ki opravlja varstvene, strokovne, nadzorne in upravljalvske naloge v Krajinskem parku Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib.

Debla starih listavcev v parku Tivoli so življenjski prostor zavarovane vrste hrošča puščavnika (*Osmoderma eremita*). Tu najdemo eno največjih populacij v Sloveniji. Varujemo tako vrsto kot njen življenjski prostor.

foto: **Luka Šparl**

Območje Tivolija, Rožnika, Šišenskega hriba in Koseškega boršta je pomembno tako z vidika varstva naravnih vrednot in krajinskih značilnosti kot z vidika ohranjanja biotske raznovrstnosti. Mozaični preplet ohranjenih ekosistemov nadgrajuje več kot 2800 različnih vrst živih organizmov, med njimi tudi številne redke in ogrožene.

ZANIMIVA ZGODOVINA OBMOČJA

Širše območje Krajinskega parka Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib je prvič omenjeno v povezavi z vodom, zgrajenim v 2. stoletju, ki je izpod Šišenskega hriba oskrboval rimsko Emono.

Na pobočjih Rožnika so že v 15. stoletju uspevali sadovnjaki, vinogradi in gozd. Sredi 15. stoletja je na vrhu Rožnika stala bolnišnica za gobavce, predvidoma na istem mestu je bila zgrajena cerkev, kamor so meščani hodili na božjo pot in svež zrak.

Zametki mestnega parka Tivoli so bili vrtovi ob gradu Podturn (sedanjem Tivolskem gradu) in ob gradu Leopoldsrue (sedanjem Cekinovem gradu). Pot, ki je park pod Cekinovem gradom povezovala s Zoisovimi vrtovi v središču mesta in jo je tu in tam spremljal drevored, je bila iztočnica za načrtovanje Lattermannovih drevoredov. Ti so bili na pobudo mestne uprave zasajeni leta 1814, kar je bilo ključno za nastanek javnega mestnega parka.

Park Tivoli je med letoma 1921 in 1939 preuredil znameniti arhitekt Jože Plečnik, ki je zasnoval

široko sprehajališče v osrednjem delu parka kot navezo na mestno središče. Sprehajališče se konča pred stopniščem pod Tivolskim gradom in nosi ime po slovenskem impresionističnem slikarju Rihardu Jakopiču. Danes je sprehajališče znano tudi po razstavah fotografij velikega formata, ki so na prostem na ogled vse dni v letu.

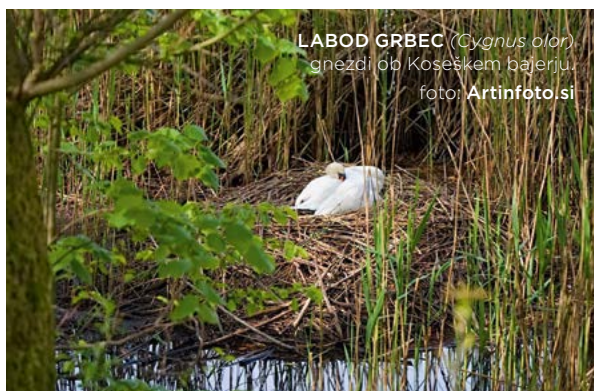
Gričevnati del Krajinskega parka je v 19. stoletju v celoti prerasel gozd. Postopoma se je območje zasedrilo v zavest Ljubljčanov kot nepozidan mestni prostor za sprostitev in rekreacijo in tako ostaja tudi danes.

NARAVA MESTU ZA DOBRO MEŠČANOV

Ohranjena območja narave in druge zelene površine v Ljubljani dajejo izjemne možnosti za kakovostno preživljanje prostega časa. Stik z naravo blaži siceršnje stresno življenje in delo, zato so socialne funkcije tega območja, še posebej rekreacijska, izjemno pomembne.

Na vzhodnem delu se območje začne z mestnim parkom Tivoli in nadaljuje v gričevnat gozdni prostor s številnimi vrhovi in dolinami. Na zahodni strani gričevje prehaja v uravnan nižinski svet Koseškega boršta in Za Mošenico, kjer se nižinski gozd prepleta z obdelovalnimi površinami. Območje zaključujeta Koseški bajer in Pot spominov in tovarištva.

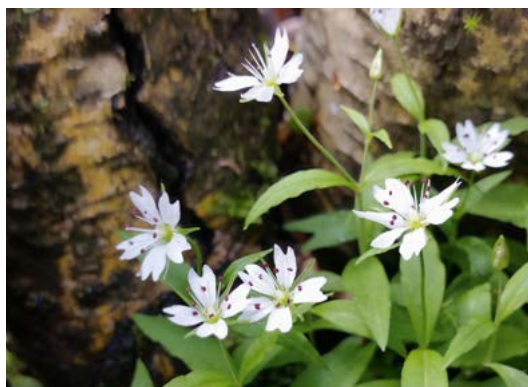
Obiskovalci v Krajinski park Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib prihajamo z različnimi nameni in pričakovanji. Pomembno je, da smo ob našem početju v parku obzirni do narave, drugih obiskovalcev, lastnikov zemljišč ter ljudi, ki v parku živijo ali delajo.

LABOD GRBEC (*Cygnus olor*)
gnezdi ob Koseškem bajerju.
foto: Artinfo.si

BOGASTVO NARAVE V PRESTOLNICI

Ob inventarizaciji ptic leta 2005 je bilo na območju popisanih 60 gnezdil, vse skupaj pa je bilo na območju popisanih 99 vrst ptic. Najpogostejše se pojavljajo velike sinice (*Parus major*), ščinkavci (*Fringilla coelebs*), kosi (*Turdus merula*), taščice (*Erithacus rubecula*), škorci (*Sturnus vulgaris*), črnoglavke (*Sylvia atricapilla*), brglezi (*Sitta europaea*), sivi muharji (*Muscicapa striata*), domači vrabci (*Passer domesticus*) in vrbji kovački (*Phylloscopus collybita*). Poleg gnezdil se na območju pojavlja še več vrst, za katere gnezditve ni bila potrjena. Neka-

Naravni spomenik Pod Turnom je klasično nahajališče **EVROPSKE GOMOLJČICE** (*Pseudostellaria europaea*). To drobno in nežno rastlino je tu odkril in leta 1762 prvič opisal avstrijski naravoslovec Franc Ksaver Wulfen.

foto: Luka Šparl

Pozorno oko v naravnem rezervatu Mali Rožnik lahko ugleda **OKROGLOLISTNO ROSIKO** (*Drosera rotundifolia*).

foto: Luka Šparl

tere so bile zabeležene v preletu ali na zimovanju, kot npr. čížek (*Spinus spinus*), ki je pogost prezimovalec v krajinskem parku.

V sodelovanju z DOPPS-om vsako leto opravimo pregled in čiščenje gnezdilnic na območju parka. Poškodovane oziroma dotrajane gnezdilnice zamenjamo z novimi.

Na območju Koseškega bajerja že več let gnezdi labod grbec (*Cygnus olor*). A gnezdenje v urbanem okolju prinaša mnogo izzivov. Labodji par je leta 2019 vzgojil dva mladiča, čeprav se jih je izvalilo šest. V letu 2020 je zraslo šest mladičev, vsi so bili poleti v sodelovanju z Društvom za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije in Prirodoslovnim muzejem Slovenije tudi obročkani.

Poleg ptic smo na območju s popisi in spremljanji stanja zabeležili več kot 2800 vrst organizmov, med njimi tudi številne redke in ogrožene. Na območju je bilo popisanih več kot 700 različnih rastlinskih vrst, 500 vrst metuljev, več kot 1250 vrst gliv, 110 vrst hroščev, 50 vrst pajkov, 45 vrst kačjih pastirjev, 25 vrst sesalcev (od tega 9 vrst netopirjev), 11 vrst plazilcev in 11 vrst dvoživk ter 2 vrsti rakov.

V decembru 2020 smo se na Koseškem bajerju spopadli s posebnim izzivom – pojavom ptičje gripe. V dveh tednih so poginili trije labodi – odrasla samica in dva mladiča. Na podlagi strokovnega mnenja Nacionalnega referenčnega laboratorija za aviarno influenco Veterinarske fakultete v Ljubljani, s katerim so priporočili omejitev gibanja za preprečevanje širjenja viroze, je poveljnik Civilne zaščite Mestne občine Ljubljana odredil prepoved dostopa nepooblaščenim osebam h Koseškemu bajerju. Obala bajerja in nekatere bližnje poti so bile tako zaprte za obiskovalce. V času, ko smo bili tudi sicer deležni številnih omejitev zaradi ukrepov za preprečevanje širjenja okužb s koronavirusom, je bila zapora te priljubljene rekreativne in sprostitvene točke poseben izziv. Naravovarstveni nadzorniki smo v času zapore vsakodnevno opravljali nadzor območja – poleg spremljanja stanja preostalih ptic smo opravili številne pogovore z obiskovalci, saj je bilo razumevanje razlogov za zaporo in izogibanje območju pomemben dejavnik za preprečevanje širjenja okužb na bajerju in morebitnemu prenosu ptičje gripe na druge lokacije. Pri nadzoru so sodelovali tudi mestni redarji in inšpektorji MU MOL ter policisti Policijske postaje Šiška.

V **TIČISTANU** imajo ptice veliko skrivališč, za lažje gnezdenje je postavljeno večje število gnezdilnic.
foto: **Artinfo.si**

Narava v Krajinskem parku Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib je res izjemna. S hvaležnostjo do prednikov, ki so jo ohranili takšno, kot jo lahko občudujemo danes, moramo nadaljevati z iskanjem pravega ravnovesja med varovanjem in dejavnostmi, da jo bodo lahko opazovali in uživali tudi naši zanamci.

Več informacij o Krajinskem parku je na spletni strani www.kp-trsh.si, aktualno dogajanje pa lahko spremljate tudi na Facebook in Instagram profilu

V delu Krajinskega parka, ki ga imenujemo Tičistan, se ljudje že od nekdaj srečujejo s pticami in vevericami, jih hranijo ter opazujejo. Tako je spontano nastalo tudi poimenovanje tega območja. Območje leži med Tivolskim in Cekinovem gradom. Ptice so postale do ljudi zaupljive in marsikdaj lahko vidimo, kako potrpežljivim obiskovalcem sedijo na roko. Ptice imajo tu veliko skrivališč, zaradi lažjega gnezdenja pa je tu postavljena še mreža primernih gnezdilnic.

Poleg ptic so v mestnem parku Tivoli zelo priljubljene tudi **NAVADNE VEVERICE** (*Sciurus vulgaris*).
foto: **Dušan Šipek**

Belorepec

// Al Vrezec

Nekatere najdbe mrtvih ptic dvignejo tako v stroki kot v javnosti več prahu. Takšna je bila tudi najdba mrtvega odraslega belorepca (*Haliaeetus albicilla*) maja leta 1997 v bližini Koprivnika na Kočevskem. Ptica je imela odstreljeno zgornjo polovico kljuna, zato je med ornitologi takrat toliko bolj završalo, saj je bil orel najden nedaleč od takrat edinega znanega slovenskega gnezda pri Kočevski Reki. Šlo je namreč za odraslega samca, kar je še povečevalo domnevo, da gre za samca gnezdečega para. Vendar je tamkajšnji par tistega leta uspešno gnezdil. Po veterinarskem pregledu kadavra se je izkazalo, da je ptica poginila od lakote, bila je namreč povsem

shirana. S poškodovanim kljunom se orel ni mogel prehranjevati, zelo verjetno pa je, da je k nam priletel od drugod, morda s Hrvaške. Verjetno se je skušal hraniti na mrhoviščih za medvede, a očitno je bil neuspešen. Ptico je v muzej prevzel takratni kustos Janez Gregori, preparat pa je kot študijski meh, ki je danes shranjen v muzejski zbirki pod številko 3006, pripravil Vilijem Žgavec. Primerek je sicer le eden izmed dokazov nezakonitega lova na velike ujede v Sloveniji, ki so shranjeni v zbirki Prirodoslovnega muzeja Slovenije. Poleg ustreljenega belorepca so iz zadnjih 30 let takšni še planinski orel, beloglavi jastreb in sokol selec.

**IZ ZBIRK
PRIRODOSLOVNEGA
MUZEJA SLOVENIJE**

foto: David Kunc